

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ЖИТЛОВОГО СЕКТОРА

Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Анотація. У статті досліджено провідний світовий досвід використання фінансових інструментів. Виявлено, що фінансові механізми й інструменти забезпечення енергоефективності житлового сектора в країнах ЄС працюють за рахунок грантів, пільгового кредитування, податкових пільг, ЕСКО, європейських структурних фондів. Обґрунтовано, що вирішальна роль у вирішенні питань енергоефективності у європейських країнах належить державі

Ключові слова: енергоефективність, енергозбереження, житловий сектор, фінансові інструменти, проект,

WORLD EXPERIENCE OF FINANCIAL SUPPORT OF ENERGY EFFICIENCY OF THE HOUSING SECTOR

Abstract: In article the world's leading experience in the use of financial instruments has been studied. It was found that financial mechanisms and tools to ensure energy efficiency of the housing sector in the EU work through grants, soft loans, tax benefits, ESCOs, European structural funds. It is substantiated that the decisive role in solving energy efficiency issues in European countries is the state.

Keywords: energy efficiency, energy saving, housing sector, financial instruments, project.

Забезпечення енергоефективності житлового сектора України є важливими елементами побудови ефективної економіки та досягнення цілей сталого розвитку. Дані процеси потребують значного фінансування, яке залучається за допомогою сучасних фінансових механізмів.

Сьогодні в Європі доступні різноманітні приватні та державні фінансові механізми забезпечення енергоефективності житлового сектора у формі безповоротного фінансування, боргового фінансування, часткового фінансування або комбінації цих варіантів [1].

Гранти в основному слугують прямими інвестиційними субсидіями, котрі можуть частково чи повністю покрити витрати на реконструкцію, включаючи придбання матеріалів / обладнання, консультації, сертифікацію та монтаж. У всіх країнах-членах ЄС гранти пропонують для проектів з обсягом інвестицій від декількох тисяч до понад 1 млн євро залежно від характеристик проекту.

Незважаючи на те, що гранти, як правило, мають низьку оцінку за критеріями безперервності та стійкості фінансування, вони являють собою найбільш поширений механізм, який країни ЄС нині використовують для стимулювання підвищення енергоефективності в будівлях. Проте, незважаючи на високий попит, гранти не можуть забезпечити реальне широкомасштабне підвищення енергоефективності житлового сектора.

Боргове фінансування у формі кредитів може бути більш стійким засобом збільшення інвестицій в енергоефективність, тому що вони можуть забезпечити ліквідність і прямий доступ до капіталу. Різні міжнародні фінансові інститути та уряди ЄС почали експериментувати з кредитними схемами, пропонуючи привабливі умови клієнтам для реалізації енергоефективних проектів. Пільгові позики здійснюються через державно-приватні партнерства, де уряд надає фінансову підтримку банку, який зі свого боку пропонує позику з пільговою процентною ставкою для своїх клієнтів.

Низькі процентні ставки спільна риса більшості національних кредитних схем ЄС, орієнтованих на інвестиції в енергоефективність. Наприклад, позики з нульовою процентною ставкою доступні у Бельгії, Хорватії та Франції. Зазвичай вони орієнтовані на домогосподарства з низьким рівнем доходу. Поєднання позик та грантів для того, щоб частково компенсувати витрати на проект, також є поширеною практикою.

Револьверний фонд енергоефективності – це вид фонду, призначений для збільшення обсягу інвестицій в енергоефективність із застосуванням револьверного механізму. Частина зекономлених коштів, отриманих від підтримуваних інвестицій, використовується для часткового поповнення револьверного фонду, що дозволяє реінвестувати кошти в майбутні проекти аналогічної вартості. Це являє собою багатообіцяючий механізм підтримки, оскільки він діє як постійний механізм фінансування, що сприяє збільшенню обсягу інвестицій у підвищення енергоефективності з плином часу, забезпечуючи при цьому економію витрат і гарантуючи наявність капіталу для подальших проєктів [1].

Договір енергоефективності (ЕРС) – це форма «креативного фінансування», яка дозволяє фінансувати проєкти з підвищення енергоефективності за рахунок скорочення витрат. Відповідно до домовленості про ЕРС, зовнішня організація (ESCO) реалізовує проєкт забезпечення енергоефективності чи проєкт відновлюваної енергії та використовує потік доходів від економії витрат або виробленої відновлюваної енергії для погашення витрат на проєкт. По суті, ESCO не отримує свою оплату, якщо проєкт не забезпечить економію енергії, як очікувалося [2].

Програми чистої енергії, оцінені майном (PACE) – це інноваційний засіб фінансування санації енергетичних об'єктів за допомогою застосування спеціальних облигацій, що пропонуються муніципальними органами влади інвесторам. Кошти, отримані від цих облигацій, уряди використовують для надання грошей на санацію житлових чи комерційних будівель. Кредити погашаються протягом установленого терміну, як правило, на 15 або 20 років за допомогою оцінок майна, які забезпечуються самим майном та сплачуються як доповнення до рахунків з податку на майно [3].

Програми PACE реалізуються головним чином у Сполучених Штатах. Концепція PACE адаптується до Європи проєктом EUROPACE. Як і в PACE, інноваційний характер механізму EUROPACE полягає в тому, що фінансування пов'язане з податками, сплаченими за нерухомість. Механізм EUROPACE також створює функцію «One-Stop-Shop» шляхом залучення до процесу декількох зацікавлених сторін: органів місцевого самоврядування, інвесторів, установників обладнання та власників будинків [4].

Фінансування за рахунками (OBF) – це механізм, який знижує бар'єри на шляху первісних витрат, пов'язуючи погашення інвестицій в енергоефективність з рахунками за комунальні послуги і, таким чином, дозволяючи споживачам окупати частину чи всі витрати на інвестиції в енергоефективність із плином часу. Кошти можуть надходити від комунальних підприємств, держави або третіх осіб. Економія за рахунок інвестицій в енергоефективність за цим механізмом може бути вищою, ніж витрати на інвестування, при цьому загальний рахунок за комунальні послуги після ремонту не повинен перевищувати рахунки за передремонтні роботи. Цей механізм спонукає мешканців будинків та власників інвестувати в заходи з енергоефективності, що відповідно зменшить споживання енергії й комунальні послуги [5].

Кредити чи відрахування з прибуткового податку – це найбільш поширений вид податкових пільг у ЄС. Податкові схеми, спрямовані на енергетичну санацію будівель, на сьогодні є кращими в Бельгії, Данії, Нідерландах, Франції, Італії та Греції. Такі схеми часто розробляються з урахуванням специфіки технологій, що означає, що вони покликані стимулювати інвестиції в конкретні технології / заходи, а не встановлювати загальні критерії енергоефективності.

Зобов'язання з енергоефективності (ЕЕО) – це ринковий інструмент, прийнятий урядами з метою стимулювання інвестицій в енергоефективність за допомогою зобов'язань, покладених на енергетичні компанії. Згідно зі схемою зобов'язань з енергоефективності, енергозбутові компанії або компанії з роздрібного продажу енергії зобов'язані досягти певного рівня енергозбереження в заздалегідь визначений час. Наприклад, Директива з енергоефективності вимагає від держав-членів установити зобов'язання з енергоефективності, зобов'язуючи енергетичні компанії досягати щорічної економії енергії в розмірі 1,5% від річного обсягу продажів кінцевим споживачам. Перевага зобов'язань з енергоефективності полягає в тому, що вони стимулюють розвиток нових бізнес-моделей, таких як ЕСКО. У той час як енергетичні компанії можуть вибирати енергозбереження в різних секторах економіки, таких як промисловість, побутові та комерційні споживачі, вони також можуть бути націлені на виконання зобов'язань з енергоефективності за допомогою спеціальних заходів у будівлях [2].

Політика введення тарифів (FIT) спрямована на зниження вартості відновлюваної енергії шляхом впровадження зелених технологій. За механізмами FIT уряди купують «зелену» енергію за

встановленими тарифами вище ринкової ціни. Успіх чи невдача політики ФІТ зі свого боку критично залежать від того, як визначаються та коригуються ці тарифи через деякий час [6].

Основним інструментом державної підтримки санації будівель в Австрії, Хорватії, Ірландії, на Кіпрі, в Естонії, Латвії, Греції та Польщі є гранти і субсидії. Для викупу процентних ставок або пропозицій вигідних умов кредитування більш ніж в половині країн ЄС використовуються державні кошти. Деякі із цих кредитних схем підтримуються державними гарантіями (наприклад, у Болгарії, Естонії, Франції, Італії та Румунії), а інші задумані як револьверні фонди (наприклад, у Болгарії, Естонії, Нідерландах і Великобританії). Податкові пільги для придбання та/або установки енергоефективного обладнання доступні у формі відрахувань і кредитів з податку на прибуток (наприклад, у Бельгії, Данії, Італії, Великобританії, Фінляндії, Франції та Швеції) чи рідше у формі схем зниження ПДВ (наприклад, у Бельгії, Нідерландах і Франції).

Отже, єдиної моделі державної підтримки заходів з термомодернізації житлових будинків у ЄС не існує, хоча політика щодо зменшення споживання енергії є загальною для ЄС та є обов'язковою для всіх її членів. Фінансові механізми й інструменти забезпечення енергоефективності житлового сектора в країнах ЄС працюють за рахунок грантів, пільгового кредитування, податкових пільг, ЕСКО, європейських структурних фондів. Одержувачами фінансової допомоги можуть бути різні цільові групи. Щонайбільша частка – до 70% – це домогосподарства, кондомініуми (в Україні – ОСББ) та житлові асоціації.

Таким чином, у європейських країнах, де є значний прогрес у вирішенні питань енергоефективності, вирішальна роль належить державі. Фундаментальні проєкти у галузі енергозбереження житлового фонду фінансуються більшою мірою за рахунок бюджетних коштів і різних спеціалізованих фондів. Безумовно, сформовано нормативно-правове забезпечення, що регулює відносини у цій сфері, навіть на стадії проєктування застосування вимог щодо енергоефективності є обов'язковим; розроблені технології будівництва «пасивних» і «активних» будинків. Одним із ключових моментів широкого впровадження енергозберігаючих технологій в економіці європейських країн є високі тарифи на комунальні послуги, що дає відчутний економічний ефект для споживачів від найменшої економії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Economidou M., Todeschi V., Bertoldi P. Accelerating energy renovation investments in buildings – Financial & fiscal instruments across the EU, EUR 29890 EN, *Publications Office of the European Union: Luxembourg*, 2019, ISBN 978-92-76-12195-4, doi:10.2760/086805, JRC117816. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC117816> (дата звернення: 12.01.2022).
2. JOINT RESEARCH CENTRE. European Energy Efficiency Platform (E3P) URL: <https://e3p.jrc.ec.europa.eu/> (дата звернення: 12.01.2022).
3. Office of ENERGY EFFICIENCY & RENEWABLE ENERGY URL: <https://www.energy.gov/> (дата звернення: 12.01.2022).
4. STUNNING. One-Stop-Shop with home-based financing URL: <https://renovation-hub.eu/> (дата звернення: 13.01.2022).
5. Southeast Energy Efficiency Alliance. On-bill finance URL: <https://www.seealliance.org/> (дата звернення: 13.01.2022).
6. Saed Alizamir, Francis de Véricourt, Peng Sun Efficient Feed-In-Tariff Policies for Renewable Energy Technologies. *Operations Research*. 2016. №64(1) P. 52–66.

Шербініна Світлана Адамівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економічної теорії та економічної кібернетики, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, e-mail: scherbininasveta@gmail.com

Шевченко Олена Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної кібернетики, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, e-mail: omshevko@gmail.com

Shcherbinina Svitlana A. – PhD in Economics, Senior lecturer of the Department of economic theory and economic cybernetics, National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, e-mail: scherbininasveta@gmail.com

Shevchenko Olena M. — PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of economic theory and economic cybernetics, National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, e-mail: omshevko@gmail.com